

Ten eerste

De bestuurlijke elite beleeft angstige tijden. Geert Wilders klimt maar door in de peilingen. Wat gebeurt er achter de schermen om zijn verkiezingszege volgend jaar maart te voorkomen, of ten minste in goede banen te leiden?

Door **Wilco Dekker** en **Ben van Raaij** Illustraties **Bier en Brood**

Hoe de elite zich voorbereidt op Wilders

We maken een cruciale periode door, en ik weet niet hoe die gaat eindigen', zegt CDA-senator Niek Jan van Kesteren. 'Ik vraag me af of we de rivier nog kunnen verleggen. Niets doen is altijd makkelijker. Maar dit is waar het om gaat: kunnen we over vijf jaar terugkijken en zeggen dat we aan de goede kant van de geschiedenis hebben gestaan? Het juiste hebben gedaan?'

De bestuurlijke elite verkeert in verwarring. Velen vrezen een rampjaar 2017, waarin na Groot-Brittannië en de VS ook in Frankrijk, Duitsland en Nederland het rechts-populisme kan zegevieren. De PVV zou in een versplinterd politiek landschap bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart zomaar de grootste partij kunnen worden. Met alle instabiliteit van dien, of Geert Wilders gaat meeregeren of niet. De onzekerheid bij de gevestigde orde is groot.

Het is een dilemma, want voor de BV Nederland staat veel op het spel. Het rechts-populisme in Europa is met zijn afkeer van open grenzen een bedreiging voor de economische groei en voor het Europese project, zegt directeur Cees Oudshoorn van werkgeversorganisatie VNO-NCW en MKB-Nederland. 'Maar waarschuwingen van ons werken niet, want wij worden gezien als deel van die elite die zogenaamd gefaald heeft.'

Wat doet de elite dan wel om het populistische ongenoegen te keren, of in elk geval in goede banen te leiden? Het is het gesprek van de dag in eetclubjes en op debatavonden, zegt bestuurder en socioloog Paul Schnabel. 'Maar echt tegengas geven, voor zover al mogelijk, is moeilijk als de media vooral aandacht geven aan de populistische voet op het gaspedaal. Dat is zo in de VS, en dat is hier niet veel anders. De megafonon heeft het gewonnen van de microfoon.'

De teleurstelling is groot. De hoop dat de Nederlandse politieke tradities bescherming zouden bieden tegen het populisme is maar beperkt realistisch gebleken, zegt multibestuurder en voor-

malig SER-voorzitter Alexander Rinnooy Kan. 'Wij moeten ons nu zichtbaar en oprecht openstellen voor het ongenoegen, hoezeer dat ook gedreven wordt door irrationeel sentiment, en daar naar beste vermogen verstandig op reageren.'

Veel prominenten uit de Volkskrant Top 200 lijken er in het elitevijandige klimaat maar even het zwijgen toe te doen. 'Ik zie vooral veel onzekerheid', zegt echter directeur Kim Putters van het Sociaal en Cultureel Planbureau. 'Ik heb de indruk dat iedereen probeert een positie te bepalen ten aanzien van alle boosheid en ongenoegen in het land. Populisme is immers meer dan alleen een antigeluid, er zitten reële zorgen achter en een grote behoefte aan nieuw perspectief.'

Oud-AkzoNobel-topman Kees van Lede ontwaart weinig mensen in de 'zogenaamde elite' die zelf initiatief nemen tegen het populisme. 'By and large grotsiert men in kritiek zonder met oplossingen te komen. Nog daargelaten dat sommigen van die elite, en dat weet ik, in het verleden zelf op de PVV hebben gestemd.

► LEES VERDER OP PAGINA 12

Wijers weer invloedrijkste, dipje bij vrouwen

Hans Wijers (65) is voor het derde jaar op rij de invloedrijkste Nederlander. De voormalig D66-minister en oud-topman van AkzoNobel stopte dit jaar als commissaris van de Britse farmaceut GSK, maar heeft nog tal van posten over, bij onder meer oliebedrijf Shell, bierbrouwer Heineken en het Concertgebouw.

Dat blijkt uit de elfde Volkskrant Top 200, een onderzoeksproject waarbij jaarlijks de posities en netwerken van de 'bestuurlijke elite' in kaart worden gebracht. Wijers wordt gevolgd door Paul Polman, de topman van voedingsmultinational Unilever, die onlangs op de klimaatop van Marrakech werd genoemd als een van de groene 'business leaders' die misschien met succes kan inpraten op de klimaatsceptische Amerikaanse president-elect Donald Trump. Nummer drie is Klaas Knot, president van De Nederlandsche Bank en prominent criticus van het stimuleringsbeleid van ECB-president Mario Draghi. De topvijf wordt gecombineerd door topman Ben van Beurden van Shell, ondanks de toenemende kritiek nog altijd het machtigste bedrijf van Nederland en de Amsterdamse bur-

gemeester Eberhard van der Laan, die onlangs nog hoogstpersoonlijk het probleem dossier van de overvolle binnestad overnam van D66-locoburgemeester Kajsja Ollongren.

De nieuwe hoogste vrouw van de Volkskrant Top 200 is Marjan van Loon, president-directeur van Shell Nederland, op plek tien. Ze wordt gevolgd door CPB-directeur Laura van Geest (plek 14) en Louise Fresco (op 22), bestuursvoorzitter van Wageningen Universiteit. Na een jarenlange gestage toename van het aantal vrouwen is er dit jaar een knik. De lijst telt 53 vrouwen, ruim een kwart van het totaal, maar zes minder dan vorig jaar. De vrouwen staan gemiddeld wel hoger dan in 2015. De kans is groot dat het een tijdelijke dip betreft. Onderzoeken wijzen op een toenemend aantal topvrouwen, zij het dat het tergend traag gaat.

Het aantal Nederlanders met een niet-westerse achtergrond is gezakt van zes naar vijf. Dit doordat de bij de Raad van State afgezwaaide Lilian Gonçalves-Ho Kang You niet meer in de lijst staat. De hoogstgenoteerde met een niet-westerse achtergrond is de Rotterdamse

In 2014 was Wijers voor het eerst de invloedrijkste. Foto Ivo van der Bent

BESTUURLIJKE ELITE

De term bestuurlijke elite verwijst naar de 'gevestigde orde' van bestuurders, CEO's, commissarissen, bankiers, burgemeesters, topambtenaren en hoogleraren die invloed uitoefent op het regeringsbeleid. Het gaat dus niet om democratisch gekozen politici. De bestuurlijke elite is geen vastomlijnde groep, maar een conglomeraat van deelelites uit bedrijfsleven, publieke sector, wetenschap en cultuur.

burgemeester Ahmed Aboutaleb, op nummer 45.

De lijst telt 22 nieuwelingen, van wie Cees Oudshoorn (56) op nummer 13 de hoogste is. Hij is de nieuwe directeur van werkgeversvereniging VNO-NCW, de machtigste lobby in Den Haag. Een andere nieuwkomer is Frits Goldschmeding. De Randstad-oprichter en rijkste Nederlander (geschat vermogen volgens Quote 3,5 miljard euro) werd dit jaar bestuurlijk actief met zijn Frits Goldschmeding Foundation voor Mens, Werk en Economie, met oud-premier Jan Peter Balkenende en PostNL-topvrouw Herna Verhagen in het bestuur.

De grootste daler is Wim Pijbes. De oud-Rijksmuseum-directeur vertrok al snel weer bij Museum Voorlinden in Wassenaar. Niet meer in de lijst staan onder anderen IOC-bestuurder Camiel Eurlings en de ontslagen NS-topman Timo Huges. Ook VVD-prominent Loek Hermans is verdwenen. Hij stapte eind vorig jaar op als fractievoorzitter van de VVD in de Eerste Kamer. Dit nadat de Ondernemingskamer wanbeleid had vastgesteld bij zorgconcern Meavita, waarvan Hermans president-commissaris was.

VERANTWOORDING VOLKSKRANT TOP 200

De Volkskrant Top 200 van invloedrijkste Nederlanders is een ranglijst die de belangrijkste bestuurders, toezichthouders en beïnvloeders van Nederland in kaart brengt. Dit gebeurt op basis van een netwerkanalyse en een geactualiseerde database van 23 duizend

personen en functies. De uitkomsten van het computermodel (in de vorm van persoonlijke 'invloedscores') worden bijgesteld na een journalistieke 'reality check' via vertrouwelijke gesprekken met prominenten uit de elite. Koning en koningin, kabinets- en Tweede

Kamerleden, buitenlandse bestuurders en niet bestuurlijk actieve rijke ondernemers en opinieleiders zijn uitgesloten. Het onderzoek werd uitgevoerd door Jeroen Hendriks.

► 6 VRAGEN OVER DE TOP 200 VOLKSKRANT.NL

volkskrant.nl/top200 **Ten eerste**

VOOR ACHTERGRONDEN EN PROFIELEN

de Volkskrant

TOP 200

**INVLOEDRIJKSTE
 NEDERLANDERS**

- 1 (vorig jaar: 1) **Hans Wijers** (65 jaar)
Commissaris en bestuurder
- 2 (9) **Paul Polman** (60)
Bestuursvoorzitter Unilever
- 3 (4) **Klaas Knot** (49)
President De Nederlandsche Bank
- 4 (3) **Ben van Beurden** (61)
Bestuursvoorzitter Shell
- 5 (8) **Eberhard van der Laan** (61)
Burgemeester van Amsterdam
- 6 (5) **Feike Sijbesma** (57)
Bestuursvoorzitter DSM
- 7 (17) **Hans de Boer** (61)
Voorzitter VNO-NCW
- 8 (7) **Jeroen van der Veer** (69)
President-commissaris ING, Philips
- 9 (16) **Kim Putters** (43)
Directeur SCP
- 10 (23) **Marjan van Loon** (50)
Pres.-directeur Shell Nederland
- 11 (18) **Ralph Hamers** (49)
Bestuursvoorzitter ING
- 12 (10) **Jos Nijhuis** (59)
President-directeur Schiphol
- 13 (--) **Cees Oudshoorn** (56)
Algemeen directeur VNO-NCW

- 14 (11) **Laura van Geest** (54)
Directeur Centraal Planbureau
- 15 (12) **Wiebe Draijer** (51)
Bestuursvoorzitter Rabobank
- 16 (90) **Kees van Dijkhuizen** (61)
Aankomend topman ABN Amro
- 17 (2) **Niek Jan van Kesteren** (64)
Senator CDA en adviseur VNO-NCW
- 18 (14) **Frans van Houten** (56)
Bestuursvoorzitter Philips
- 19 (15) **Alexander Rinnooy Kan** (67)
Senator D66
- 20 (20) **Hans Alders** (64)
Multibestuurder
- 21 (21) **Jan Hommen** (73)
Bestuurder en commissaris
- 22 (24) **Louise Fresco** (64)
Bestuursvoorz. Univ. Wageningen
- 23 (25) **Boudewijn Poelmann** (67)
Eigenaar/topman Novamedia
- 24 (30) **Ed Nijpels** (66)
Multibestuurder
- 25 (33) **Dick Boer** (59)
Bestuursvoorzitter Ahold
- 26 (29) **Arnoud Boot** (56)
Econoom en bestuurder
- 27 (27) **Piet Hein Donner** (68)
Vicevoorzitter Raad van State
- 28 (56) **Herna Verhagen** (50)
Bestuursvoorzitter PostNL
- 29 (32) **Roger van Boxtel** (62)
President-directeur NS
- 30 (36) **Annemarie Jorritsma** (66)
Fractievoorzitter VVD Eerste Kamer

**MARJAN
 VAN LOON**

President-directeur Shell Nederland en hoogste vrouw in de Top 200. Kwam onder vuur te liggen toen Shell suggereerde dat dichtdraaien van de gaskraan ten koste zou gaan van het opknappen van door gaswinning beschadigde Groningse huizen.

- 31 (--) **Dick Schoof** (49)
Nat. coördinator terrorismebestrijding
- 32 (64) **Jaap Winter** (53)
Voorz. college van bestuur VU
- 33 (39) **Hans Vijlbrief** (53)
Thes.-generaal min. van Financiën
- 34 (35) **Corien Wortmann-Kool** (57)
Bestuursvoorzitter ABP
- 35 (22) **Kajsa Ollongren** (49)
Locoburgemeester Amsterdam
- 36 (28) **Mariëtte Hamer** (58)
Voorzitter SER
- 37 (19) **Merel van Vroonhoven** (48)
Voorz. Autoriteit Financiële Markten
- 38 (37) **Jaap de Hoop Scheffer** (68)
Voorzitter AIV
- 39 (34) **Wim van der Leegte** (69)
Oud-president-directeur VDL Groep
- 40 (38) **Annemieke Fent. van Vlissingen**
Pres.-commissaris SHV Holdings
- 41 (73) **Jacques van den Broek** (56)
Bestuursvoorzitter Randstad
- 42 (--) **Conny Braams** (51)
General manager Unilever Benelux
- 43 (45) **Jaap van Manen** (66)
Multibestuurder
- 44 (71) **Wim Kuijken** (64)
President-commissaris DNB
- 45 (68) **Ahmed Aboutaleb** (55)
Burgemeester Rotterdam
- 46 (31) **Joop Wijn** (47)
Bestuurder ABN Amro
- 47 (41) **Margot Scheltema** (62)
Multicommissaris
- 48 (42) **Chris Buijink** (62)
Voorz. Ned. Vereniging van Banken
- 49 (48) **Wouter Bos** (53)
Bestuursvoorzitter VUmc
- 50 (74) **Else Bos** (57)
Bestuursvoorzitter PGGM
- 51 (40) **Allard Castelein** (58)
Pres.-dir. Havenbedrijf Rotterdam
- 52 (55) **Elco Brinkman** (68)
Fractievoorzitter CDA Eerste Kamer
- 53 (49) **André Knottnerus** (65)
Voorzitter WRR
- 54 (58) **Michael van Straalen** (60)
Voorzitter MKB-Nederland
- 55 (93) **Tom Middendorp** (56)
Commandant der Strijdkrachten
- 56 (78) **Pauline van der Meer Mohr**
(56) Commissaris en bestuurder
- 57 (44) **Pien Zaaijer** (55)
Persoonlijk adviseur Koninklijk Paar
- 58 (52) **Dick Benschop** (59)
Vicepresident joint ventures Shell
- 59 (50) **Robert-Jan van de Kraats** (56)
Financieel bestuurder Randstad
- 60 (54) **Victor Halberstadt** (78)
Econoom en bestuurder
- 61 (6) **Gerrit Zalm** (64)
Scheidend bestuursvoorz. ABN Amro
- 62 (47) **Richard van Zwol** (51)
Secr.-generaal Binnenlandse Zaken
- 63 (65) **Barbara Baarsma** (47)
Directeur Kennis Rabobank
- 64 (53) **Atzo Nicolaï** (56)
Bestuursvoorzitter DSM Nederland

Ten eerste

● VERVOLG VAN PAGINA 11

Maar het populisme is helaas ook nog geen echt thema in het bedrijfsleven.'

Ook Yoeri Albrecht, directeur van debatcentrum De Balie, ziet weinig initiatieven bij de elite, afgezien van wat praatclubs die vooral uitblinken in 'welwillend amateurisme'. Hij wijst het behalve aan de diepe kloven tussen groepen binnen de elite vooral aan angst. 'Neem de ja-campagne bij het Oekraïne-referendum. Niemand van de elite wilde ermee geassocieerd worden. Bang om de nek uit te steken. Dat zag je ook in Engeland met de Brexit: het grote bedrijfsleven was tegen, maar men hield zich stil.'

Er is een groot gebrek aan moreel leiderschap, aldus Albrecht. 'Veel mensen in de elite incasseren alle voordelen van hun positie, maar geven er weinig voor terug. Als ze dat meer hadden gedaan, bijvoorbeeld hun eigen salarissen matigen, was de maatschappelijke onrust nu minder groot geweest. Mensen worden natuurlijk woedend als directeuren van woningcorporaties enorme bedragen incasseren terwijl zij moeite moeten doen hun kraan gemaakt te krijgen.'

Anderzijds kan moreel leiderschap wellicht ook niet langer van de huidige bestuurlijke elite komen, omdat zij zelf onderdeel van het probleem is, zegt Albrecht. 'Zij vertellen elkaar dat het volk vol pre-fascistoïde tendensen zit en het allemaal verkeerd ziet, en dat de elite het dus nog beter moet uitleggen. Nou, dat heeft de afgelopen 15 jaar ook niet geholpen. In die zin is het wellicht goed dat men zich even niet meer laat zien.'

Onderklasse

De gevestigde orde heeft altijd de zegeningen van de globalisering en de liberalisering gepredikt, maar te weinig oog gehad voor de groeiende tweedeling tussen winnaars en verliezers. Oud-Akzo-Nobel-topman Van Lede: 'Ik bespeur bijvoorbeeld nog amper twijfel in de bestuurskamers over de honoringsverhoudingen. Ik zou zeggen: ga er eens over nadenken, het is alle hens aan dek. Die extreme stijgingen kunnen niet doorgaan, terwijl gewone werknemers

en gepensioneerden vaak al jarenlang op de nullijn of eronder zitten.

'De Franse Revolutie brak mede uit omdat het volk het steeds slechter kreeg, maar moest toezien hoe de adel almaar rijker werd. Er is internationaal een gebrek aan aandacht voor de onderklasse. We moeten iets doen aan hun inkomens en vooral aan hun opleidingsniveau.'

Het probleem van de tweedeling gaat de gehele maatschappij aan, zegt Frans Blom van The Boston Consulting Group. Hij is betrokken bij het Dutch Transformation Forum, een gezelschap 'op raad van bestuur-niveau' uit het bedrijfsleven en de publieke sector dat een 'nieuw fundament voor de toekomst van Nederland' wil leggen en dat vorige maand conferendeerde over 'inclusiviteit als prioriteit voor politiek en bedrijfsleven'.

Want de gevolgen van de tweedeling, zoals de onvrede bij de maatschappelijke verliezers over thema's als Europa, immigratie en inkomensonzekerheid, brengen de economische groei van ie-

dereen in gevaar, zegt Blom. En dus moeten de maatschappelijke winnaars zich ook zorgen maken om de verliezers, om zo toekomstige groei veilig te stellen. 'We moeten de taart beter gaan verdelen zodat zij groter kan worden voor iedereen. Vanuit een moreel leiderschap en vanuit welbegrepen eigenbelang.'

Blom stelt dat de houding van terughoudendheid bij de bestuurlijke elite begint te draaien. 'Mensen willen zich weer uitspreken, niet om te zeggen hoe het moet, wel om uit te leggen hoe het in elkaar zit. Zoals één bestuursvoorzitter me zei: 'Ik vertel mijn mensen nooit hoe we 90 procent van onze omzet verdienen in het buitenland en dat we dus gebaat zijn bij open grenzen en bij de EU. Maar ik denk dat ik het in mijn nieuwjaarstoespraak nu toch eens ga uitleggen.'

Dat is nog iets anders dan echt het publieke debat opzoeken. Daarvoor voelt men enorm veel aarzeling, zegt Blom. 'In het publieke debat heb je weinig te winnen en veel te verliezen, het komt al snel neer op onliners of je wordt zonder echte discussie doorgezaagd. In de media ben je als bestuurder uit het bedrijfsleven ook maar een mening. Dan kun je beter binnen je eigen bedrijf met mensen de dialoog aangaan. Dat werkt.'

De voorhoede

Voor de meest concrete voorbereidingen op de uitdaging van het populisme moeten we toch naar de Haagse Malietoren, het hoofdkwartier van VNO-NCW. De werkgevers hebben al eerder met het bijltje gehakt. Nadat zij Wilders en de PVV eerst maandenlang fel hadden bestreden, gooiden ze het in 2010 op een akkoordje met VVD en CDA, wat leidde tot gedoogkabinet-Rutte I. Ook nu hebben ze een plan, dat door de nieuwe voorman Hans de Boer (het populistisch gezicht van ondernemend Nederland) aan de man moet worden gebracht.

Wij moeten uit een heel ander vaatje tappen, zegt VNO-NCW-directeur Oudshoorn. 'We moeten als bedrijfsleven de politieke onvrede gaan adresseren. Dit bespreken we inmiddels ook met onze Europese zusterorganisaties. De politiek moet hier niet alleen voor staan. Wij dra-

gen ook verantwoordelijkheid, want alle mensen, of het nu optimisten of pessimisten zijn, werken ook in onze bedrijven. Het gaat niet meer om een *license to operate*, maar om een *duty to lead*!'

Vandaar de afgelopen zomer gepresenteerde investeringsagenda NL Next Level, met thema's als de aanpak van de klimaatverandering, slimme mobiliteit, veiligheid en 'bruisende steden en dorpen'. Geen abstracte beleidsvisies, aldus Oudshoorn, maar concrete plannen die gericht zijn op economische groei en die gewone mensen banen en perspectief bieden in onzekere tijden. 'Het zijn de werkgevers die nu als een soort voorhoede zaken agenderen die we ook in de verkiezingsstrijd zullen zien terugkeren', meent SCP-directeur Putters.

Oplossing voor Wilders

Tegelijkertijd wordt ook in werkgeverskring nagedacht over hoe Geert Wilders na de verkiezingen van maart kan worden ingebed in de consensus van het aloude poldermodel. Spelers zijn de opties nog aan het aftasten, maar het lijkt duidelijk dat Wilders in het systeem moet worden gebracht, zeggen ingewijden. Wie weet wordt het straks een VVD-PVV-kabinet met gedoogsteun van 50Plus. 'Dat is de prijs die je betaalt voor accommodatie. We hebben in Nederland alles te verliezen. Dit is geen moment om revoluties te beginnen.'

De vraag is dan wel wat voor de werkgevers de 'krijtlijnen' zullen zijn: welke populistische thema's zijn onderhandelbaar en welke niet? Een Next-referendum ongetwijfeld zeker niet, net zoals diskwalificatie van minderheden, maar concessies over de gezondheidszorg of over de AOW-leeftijd misschien wel.

Het wordt, zeggen waarnemers, een enorme uitdaging die om groot politiek leiderschap vraagt, en om de bereidheid op bepaalde thema's je verlies te nemen. 'Zeker is dat een deel van wat de werkgevers afgelopen jaren hebben bereikt, zoals de herziening van de sociale zekerheid, zal worden teruggedraaid', zegt een analist. 'Je zult wellicht een soort re-collectivisering gaan zien. In die zin kan het bedrijfsleven de verliezer zijn.'

- 65 (vorig jaar: 77) **Paul Huijts** (54 jaar)
Secr.-generaal Algemene Zaken
- 66 (62) **Ad Scheepbouwer** (72)
Investeerder
- 67 (--) **Roelof Joosten** (58)
Bestuursvoorzitter FrieslandCampina
- 68 (59) **Volkert Doeksen** (53)
Vicevoorzitter Carlyle Solutions
- 69 (57) **Ab van der Touw** (61)
Bestuursvoorz. Siemens Nederland
- 70 (70) **Tjibbe Joustra** (65)
Voorz. Onderzoeksraad voor Veiligheid
- 71 (88) **Thom de Graaf** (59)
Voorzitter Vereniging Hogescholen
- 72 (61) **Ben Verwaayen** (64)
Commissaris en investeerder
- 73 (60) **Hans Smits** (66)
President-commissaris KLM
- 74 (63) **Harry van de Kraats** (50)
Algemeen directeur AWWN
- 75 (72) **Sigrid van Aken** (46)
Operationeel directeur Novamedia
- 76 (103) **Ton Büchner** (51)
Bestuursvoorzitter AkzoNobel
- 77 (67) **Harold Goddijn** (56)
Bestuursvoorzitter TomTom
- 78 (76) **Peter Wennink** (59)
Bestuursvoorzitter ASML
- 79 (69) **Kees van Lede** (74)
Commissaris en bestuurder
- 80 (75) **Peter Elverding** (67)
Voorzitter curatorium VNO-NCW
- 81 (91) **Hélène Vletter-van Dort** (52)
Hoogleraar en bestuurder

- 82 (100) **Manon Leijten** (50)
Secr.-generaal min. van Financiën
- 83 (124) **José van Dijck** (56)
President KNAW
- 84 (114) **Marjan Minnesma** (50)
Directeur Stichting Urgenda
- 85 (107) **Laetitia Griffith** (51)
Staatsraad
- 86 (46) **Antony Burgmans** (69)
Multicommissaris
- 87 (92) **Albert Röell** (57)
Bestuursvoorzitter KPMG
- 88 (--) **Han Busker** (56)
Voorzitter FNV
- 89 (84) **Jan Kees de Jager** (47)
Financieel directeur KPN
- 90 (89) **Pauline Meurs** (63)
Voorz. Raad voor de Volksgezondheid
- 91 (--) **Marc Calon** (57)
Voorzitter LTO Nederland
- 92 (66) **Maxime Verhagen** (60)
Voorzitter Bouwend Nederland
- 93 (79) **Paul Schnabel** (68)
Oud-directeur SCP
- 94 (82) **Willem van Duin** (56)
Bestuursvoorzitter Achmea
- 95 (150) **Neelie Kroes** (75)
Bestuurder en commissaris
- 96 (153) **Jan van Zanen** (55)
Burgemeester Utrecht
- 97 (122) **Annet Aris** (58)
Commissaris en bestuurder
- 98 (80) **Pamela Boumeester** (58)
Multicommissaris

AHMED ABOUTALEB

De populaire burgemeester van Rotterdam is de hoogste invloedrijke met een niet-westerse achtergrond. Dong niet mee naar het PvdA-lijsttrekkerschap en kan in de coulissen afwachten hoe Lodewijk Asscher het bij de verkiezingen doet.

- 99 (85) **Frank de Grave** (61)
Voorz. Orde Medisch Specialisten
- 100 (95) **Willemijn Verloop** (46)
Oprichter Social Enterprise NL
- 101 (128) **Gerdi Verbeet** (65)
Commissaris en bestuurder
- 102 (81) **Hans de Jong** (59)
Directeur Philips Benelux
- 103 (111) **Pieter Elbers** (46)
President-directeur KLM
- 104 (113) **Ferdinand Grapperhaus** (57)
Bestuursvoorzitter Allen & Overy
- 105 (191) **Shula Rijxman** (57)
Bestuursvoorzitter NPO
- 106 (142) **Daniel Ropers** (44)
Bestuursvoorzitter Bol.com
- 107 (--) **Piero Overmars** (52)
Dir. Goldschmeding Foundation
- 108 (124) **Alexander Wynaendts** (55)
Bestuursvoorzitter Aegon
- 109 (94) **Fons van Westerloo** (70)
Multibestuurder
- 110 (96) **Robert Reibestein** (60)
Commissaris en bestuurder
- 111 (116) **André Rouvoet** (54)
Voorz. Zorgverzekeraars Nederland
- 112 (--) **Bert Groenewegen** (51)
Financieel directeur NS
- 113 (43) **Marjan Oudeman** (58)
Scheidend collegevoorz. Univ. Utrecht
- 114 (98) **Janus Smalbraak** (49)
Bestuursvoorzitter Pon Holdings
- 115 (--) **Jan Peter Balkenende** (60)
Adviseur en bestuurder

- 116 (125) **Marika van Lier Lels** (57)
Multicommissaris
- 117 (112) **Inge Brakman** (55)
Multicommissaris
- 118 (119) **Maarten Feteris** (56)
President Hoge Raad
- 119 (141) **Eelco Blok** (59)
Bestuursvoorzitter KPN
- 120 (121) **Rijkman Groenink** (67)
Investeerder en bestuurder
- 121 (--) **Michiel Boersma** (69)
Multicommissaris
- 122 (155) **Yoeri Albrecht** (49)
Directeur De Balie Amsterdam
- 123 (145) **Alexander Ribbink** (52)
Investeerder en bestuurder
- 124 (146) **Marry de Gaaij Fortman** (51)
Partner Houthoff Buruma
- 125 (101) **Bernard Wientjes** (73)
President-commissaris KPMG
- 126 (126) **Henk Breukink** (66)
Commissaris en bestuurder
- 127 (105) **Coen Teulings** (58)
Econoom en bestuurder
- 128 (106) **Joop van den Ende** (74)
Cultureel ondernemer
- 129 (104) **Peter van Mierlo** (53)
Bestuursvoorzitter PwC
- 130 (99) **Annemieke Nijhof** (50)
Bestuursvoorzitter Tauw
- 131 (51) **Louise Gunning-Schepers** (65)
Bestuurder en commissaris
- 132 (102) **Hans Wiegel** (75)
Oud-VVD-leider

Volkskrant.nl/top200 **Ten eerste**

VOOR ACHTERGRONDEN EN PROFIELEN

DE AANVAL DE ELITE ONDER VUUR

Als je kritisch bent op de EU en de euro, ben je eigenlijk onbeschaafd. Dat vindt de elite, ja

Jort Kelder
in de *Telegraaf*,
2 juli 2016

Ik ben naar het front geroepen omdat onze elites ons land verkwanselen

Thierry Baudet,
voorman Forum voor Democratie
bij RTL Z, december 2015

Miljoenen Nederlanders hebben (...) genoeg van de elite die alleen aan zichzelf denkt en de gewone Nederlanders vergeet

Geert Wilders
in een videoboodschap
op 9 december 2016

Je kunt kennelijk elke dag geschouderd worden door het bestuurlijk en politiek establishment en toch de harten winnen van vele kiezers. Dat is een enorm hoopvol signaal

Paul Cliteur
hoogleraar rechtsfilosofie
in *NRC Handelsblad*,
9 november 2016

Het is onze morele plicht om de elites die ons met hun per definitie corrupte en barbaarse machtssystemen onderdrukken een nederlaag toe te brengen

Dyab About Jahjah
Belgisch activist in
Pleidooi voor radicalisering

Het establishment weigert mensen serieus te nemen. Kiezers zijn vooral tegen de zittende macht. Ze, we, ik: we zijn er klaar mee

Ebru Umar
publiciste in
NRC Handelsblad,
9 november 2016

NEELIE KROES

Oud-eurocommissaris en VVD-prominent, droeg haar functie van start-upambassadeur over aan prins Constantijn. Raakte in opspraak nadat haar naam was opgedoken in 'BahamaLeaks', als bestuurder van een offshorebedrijf op de Bahama's.

Foto's ANP, EPA, HH, Martijn Beekman

- 133 (154) **Heleen Kersten** (50)
Partner Stibbe
- 134 (--) **Hans Mommaas** (61)
Dir. Planbureau voor de Leefomgeving
- 135 (--) **Wopke Hoekstra** (41)
Consultant McKinsey
- 136 (127) **Herman Bolhaar** (61)
Voorz. College v. Procureurs-Generaal
- 137 (182) **Cathelijne Broers** (48)
Dir. De Nieuwe Kerk/Hermitage
- 138 (130) **Frits van Bruggen** (57)
Hoofddirecteur ANWB
- 139 (--) **Frans Blom** (54)
Chairman Boston Consulting Group
- 140 (108) **Kick van der Pol** (67)
Bestuurder
- 141 (138) **Baptiest Coopmans** (51)
Bestuursvoorzitter Ziggo
- 142 (--) **Bruno Bruins** (53)
Voorzitter raad van bestuur UWW
- 143 (167) **Roland van der Vorst** (47)
Directeur Freedomlab
- 144 (117) **Mariëtte Patijn** (49)
CAO-coördinator FNV
- 145 (115) **Jan Nooitgedagt** (63)
Multicommissaris
- 146 (--) **Constantijn van Oranje** (47)
Ambassadeur StartupDelta
- 147 (118) **Irene Asscher-Vonk** (72)
Multicommissaris
- 148 (110) **Yvonne van Rooy** (65)
Voorz. Ned. Ver. van Ziekenhuizen
- 149 (132) **Jan Louis Burggraaf** (52)
Partner Allen & Overly

- 150 (162) **Lard Friese** (54)
Bestuursvoorzitter NN Group
- 151 (186) **Ronald Prins** (47)
Directeur Fox IT
- 152 (131) **Paul Rosenmöller** (60)
Voorzitter VO-raad
- 153 (--) **Susi Zijderveld** (47)
Bestuurder NS
- 154 (148) **Mick den Boogert** (74)
Bestuurder
- 155 (139) **Annemieke Roobeek** (58)
Commissaris en bestuurder
- 156 (--) **Rianne Letschert** (40)
Rector magn. Universiteit Maastricht
- 157 (163) **Sven Smit** (50)
Directeur McKinsey
- 158 (176) **Dick Sluimers** (63)
Staatsraad
- 159 (172) **Ankie Broekers-Knol** (70)
Voorzitter Eerste Kamer
- 160 (137) **Maarten Das** (68)
Voorzitter Heineken Holding
- 161 (135) **Ineke Dezentjé** (61)
Voorzitter FME-CWM
- 162 (180) **Femke Halsema** (50)
Publicist en bestuurder
- 163 (140) **Mirjam de Blécourt** (52)
Partner Baker & McKenzie
- 164 (175) **Thessa Menssen** (49)
Financieel directeur BAM Groep
- 165 (148) **Arno Visser** (50)
President Algemene Rekenkamer
- 166 (147) **Martijn Sanders** (71)
Voorzitter Vereniging Rembrandt

- 167 (--) **Frits Goldschmeding** (83)
Oprichter Randstad
- 168 (149) **Charlotte Insinger** (51)
Bestuurder
- 169 (133) **Alex Mulder** (70)
Oprichter USG People
- 170 (174) **Jacques Schraven** (74)
Commissaris en bestuurder
- 171 (164) **Marleen Barth** (52)
Fractievoorzitter PvdA Eerste Kamer
- 172 (152) **Chris Fonteijn** (61)
Voorz. Autoriteit Consument & Markt
- 173 (--) **Tjerk Wagenaar** (64)
Directeur Natuur & Milieu
- 174 (109) **Peter Wakkie** (68)
Advocaat en commissaris
- 175 (169) **Ila Kasem** (49)
Directeur Van de Bunt
- 176 (165) **Gerard Kleisterlee** (70)
President-commissaris ASML
- 177 (168) **Jolande Sap** (53)
Commissaris en bestuurder
- 178 (158) **Peter Gortzak** (58)
Hoofd beleid APG
- 179 (192) **Jolanda Poots-Bijl** (47)
Financieel directeur Van Oord
- 180 (179) **Henk Scheffers** (68)
Multicommissaris
- 181 (--) **Olga Zoutendijk** (55)
President-commissaris ABN Amro
- 182 (187) **Bert Habets** (45)
Bestuursvoorzitter RTL Nederland
- 183 (--) **Donald Pols** (44)
Directeur Milieudéfensie

- 184 (178) **Cateautje Hijmans** (55)
Partner Boer & Croon
- 185 (176) **Frits Bolkestein** (83)
Oud-eurocommissaris
- 186 (171) **Wim Kok** (78)
Minister van Staat
- 187 (183) **Franc Weerwind** (52)
Burgemeester Almere
- 188 (161) **Joop Daalmeijer** (70)
Scheidend voorz. Raad voor Cultuur
- 189 (200) **Nout Wellink** (73)
Vicevoorzitter PwC
- 190 (129) **Joost v. Heyningen Nanninga** (70)
Oud-partner Egon Zehnder
- 191 (159) **Jozias van Aartsen** (68)
Scheidend burg. Den Haag
- 192 (194) **Hans Stoter** (49)
Chief investment officer NN Investment
- 193 (189) **Pieter Broertjes** (64)
Burgemeester Hilversum
- 194 (173) **Jos Streppel** (67)
Commissaris en bestuurder
- 195 (197) **Robert-Jan van Ogtrop** (60)
Oprichter Circle Economy
- 196 (26) **Wim Pijbes** (55)
Oud-directeur Rijksmuseum
- 197 (196) **Farid Tabarki** (39)
Oprichter Studio Zeitgeist
- 198 (181) **Paul van der Heijden** (67)
Voorzitter Instituut Clingendael
- 199 (188) **Guido van Woerkom** (61)
Voorzitter Detailhandel Nederland
- 200 (--) **Aleid Wolfsen** (56)
Voorz. Autoriteit Persoonsgegevens